

BUZA PÉTER

Gyógyítható az állatorvosi ló?

Egy a sok száz Ráday-akció közül. Az „Unokáink sem fogják látni” 39. adásában – 1987. február 26-án – néhány régi fotográfiát mutatott a kamerának a mezőtúri Kossuth-házról (Czebe-ház). Hírét véve, hogy a tanács a lebontására készül, annak a kórházrekonstrukciónak ürügyén, amire még nem kapták meg a fejlesztéshez igényelt állami pénzt. A hír forrása egy, a Magyar Nemzetben megjelent olvasói levél, amelyet *Kun Zsigmond* írt, tiltakozva a helyi hatalom értékromboló szándéka ellen. Kun Mezőtúr legújabb kori történelmének emblematis, a közösség lelkiismereteként szolgáló alakja. 94 évesen írta meg üzenetét a rendszerváltás napilapjának. S bár ez az írás nem róla szól, tartozom annyival az emlékének, hogy leírom: etnográfus volt, pacifista, de főleg humanista, a helyi értelmiség szervezője, s ezekben a szerepeiben kitartó közreműködő, szinte halála percéig. 107 évesen, 2000-ben kísérték utolsó útjára. Nevét Mezőtúron saját intézményesített népművészeti magángyűjteménye viseli és őrzi.

A Nemzet és Ráday között éppen 1987-ben lépett életbe a megállapodás – szövetség a lap és a műsorvezető között –, hogy együtt dolgozzunk azokért az értékekért, amelyeknek megmentéséért harcolni kell. Mint a tudományos rovat vezetője, azon fáradoztam, hogy létrejöjjenek a közös munka keretei. Többek között úgy, hogy Ráday lapunkban publikálja műsorainak visszhangját, s hogy akcióiban újságíróként, publikációimmal részt veszek. Első közös munkánk volt a válasz Kun Zsigmond levelére. Megküzdöttünk a Kossuth-házért. Az itt következő esetleírás – akár az állatorvosi ló –, minden betegségét megmutatja annak a világnak és rendszernek, amit esetenként sikerrel gyógyítani próbáltunk. Igaz, ami igaz, a helyzet azóta sokkal rosszabb lett.

A múltat végképp eltörölni!

A Magyar Nemzetben 1987. március 28-án jelent meg A februári adás visszhangjából címmel Mihály első írása. „A február 26-i műsorban is bemutattam két fényképet az egykori Czebe-ház múltjáról és jelenéről. Az adásban azt mondtam, végleges döntés még nincs. Pedig akkor már 12 napja kiadták a bontási engedélyt! Erről a tényről azonban csak március 18-án értesültem az Országos Műemléki Felügyelőségtől. (...) a bontás ellen fellépett a helyi KISZ-szervezet, ellene érvelt a helyi Városszépítő Egyesület. (...) Levelek tömegét írták Mezőtúr történelmét szerető és a történelmet őrző épületek fontosságát felismerő emberek a sajtóhoz, a Hazafias Népfront Országos Tanácsához, a Minisztertanácshoz (...) Hiába. (...) Mezőtúron alig van műemlék s olyan építészeti »tárgy«, amely a lakosok városukhoz való kötődését segítené. Az egykori Czebe-ház, amely emléktáblával is megjelölt Kossuth-emlékház volt mostanáig – ilyen. (...) Tudomásom szerint nem elodázhatatlan építkezés sürgette a bontási döntést, mert a kórházbővítéshez szükséges pénz még nincs meg. A ház még áll!”

Az épület a mezőtúri kórház udvarán lényegében raktárként funkcionált akkor már hosszú évek óta, megrokkant állapotában számukra inkább nyűg volt,

Negyvennyolcas honvédek sorakoznak a Kossuth-ház előtt (1890 körül)

mint használható eleme az infrastruktúrájának.

A tanácselnök, *Papp János* április 13-án közleményt ad közre a Szolnoki Néplapban (idézi Ráday Mihály Városvédőbeszédék című kötetében): „Mélyen átérezve a közvélemény jóakarátú szándékát, kötődését (...) a Czebe-féle ház emlékéhez (sic! – B.P.), vitafórumot rendeztünk, ahol megfogalmazódott, hogy a kórház rekonstrukciója nem csupán mezőtúri ügy, szervezetenként oda tartozik Túrkeve, Mesterszállás, Mezőhék és Kétpó egészségügyi ellátása is. (...) Az ellátásért érzett felelősség érdekében az elavult, többször átalakított és még nem műemlék jellegű épületet le kell bontani (...) a vitafórumon javasolták – amellyel mi egyetértettünk –, hogy a térségben (? – B.P.)

eredeti állapotában építsük fel a Czebe-féle házat, amelyben állandó helytörténeti kiállítás nyílik.”

Április 14-én jelent meg a Magyar Nemzetben Mendele Ferencnek az OMF igazgatójának levele: „Az Országos Műemléki Felügyelőség – mint annak már számos ízben hangot adott –, súlyt helyez a mezőtúri Kossuth-ház megmaradására, helyreállítására (...) az épületet visszaveszi a műemlékjegyzékbe (ti. a hatvanas években alaposan szűkítették a védelemben részesülő épületek körét, akkor vették le a lis-

Papp öndicséretét: „tanácselnökségének idején bontották le a város patinás gőzfürdőjét. Az ő idejében minősítették át az ország legrégebbi gimnáziumát (amelyet történetesen Mezőtúron alapítottak) szakmunkásképzővé.”

Április 27-én Mihállyal együtt beültünk a Nemzet szolgálati gépjárművébe – ha jól emlékszem kopott, öreg, természetesen fekete Volgába –, s elindultunk Mezőtúrra. Riportomat lapomban Mezőtúr messze van címmel 1987. május 18-án publikáltam.

táról a mezőtúri házat. – B.P.). Díjtalanul elkészíti a helyreállítás terveit, és kész kivenni részét a helyreállítás költségeiből is.”

Éppen egy héttel később, április 21-én jelent meg Vita egy öreg házról címmel a Magyar Hírlap riportja, D. Kiss János tollából. Az épület lebontását szorgalmazza. „Utam végén Papp János tanácselnökkel találkoztam. Csendesen háborog: – Ebben a városban soha senki úgy a műemlékeket, a várost gazdagító építészeti értékeket nem becsülte, mint a mai városvezetés. (...) Barbárok vagyunk csakugyan? Mert meg kell válnunk egy öreg háztól, ami a kórházépítés útjában van? Messziről, azt mondom, könnyű minket hagyománytiszteltre okítgatni!”

Ráday a Városvédőbeszédében – bedézve D. Kiss riportját – lábjegyzeteli

Nem. Nem! Soha!

Az első, már említett, a kezdetet jelentő olvasói levél 1987. január 13-án jelent meg a Kossuth-ház ügyében. Kun Zsigmond a néhány éve megszűnt alma mater öregdiákjai nevében fogalmazta sorait. Ott jártunkkor tőle magától hallottam, hogy okvetetlenkedéséért illetékes helyen díszírhelyet ajánlottak fel neki meg minden levelezgető társának. Gondolom, az agyonütés utánra.

Kun elárulja, a Kossuth-ház egykor a lefokozott református gimnázium udvarán állt – csak a közelmúltban csatolták a területet s az épületet a kórházhoz. 1797-ben már biztosan állt, a város jeles polgáraié, a Czebe családé volt. 1849-ben Kossuth kétszer is megszállt itt – ezt a tényét a falán emléktábla hirdeti (a gimnázium

Az emléktáblát a Református Gimnázium diákjai állították

öregdiákjai állították). A kórház a nemes arányú, klasszicista kúria helyén, azt lebontva egy ötvenágas elfekvőt építtetne.

Vajai Tamás, a Közti tervezője kapta a megbízást, hogy készítse elő a műveletet. Elmondta, úgy informálták: tanácsi döntés, hogy a házat lebontják. Utóbb a mezőtúri tanácselnök-helyettesek egyike felkereste, és azt kérdezte, meg lehet-e mégis oldani a dolgot úgy, hogy a kúria megmaradjon. Újra megvizsgálták a helyzetet, és arra a megállapításra jutottak, hogy ez nem zavarná a rekonstrukciót. Sőt! Fennmaradása esztétikailag és funkcionálisan is jót tenne a beruházásnak. 1986 szeptemberében küldték el módosító javaslatukat a Szolnok Megyei Tanácshoz.

A tanácsházán beszélgettünk – már előbb csatlakozott hozzánk (Rádayhoz és Papphoz) dr. Patkós István, a városban működő mezőgazdasági főiskolai kar főigazgatója, hogy leüljünk a kórházigazgató szobájában. Részt vett volna a diskurzusban a kórház gazdasági igazgatója is, de a tanácselnök elvtárs még az udvaron elhessentette. Ezt Ráday vette észre, s írta le a Kossuth-ház ügygel foglalkozó összeállításunk egyik lábjegyzetében.

zetében: „Amikor ott jártunk, megindult felénk (Cs. Kiss Imre) a kórház udvarán. Papp János rávált: *Maga mit keres itt!? Nem hívta senki! Menjen innen! Én pirultam a szégyentől.*”

Patkós elnézést kér, hamarosan el kell mennie. Emlékezteti a tanácselnököt, hogy ő maga, s a kollégái a karon, mindig a kompromisszumot szorgalmazták. „A kórház is bővíthessen, de ne ennek a háznak a pusztulása árán. Van itt egy komoly ajánlat az OMF részéről. Talán nem sértené a város érdekeit, ha élnénk ezzel az ajánlattal. Abban a korban élünk, amikor nagyobb figyelemmel fordulunk nemzeti értékeink felé. Ez is szempont kell legyen a mérlegelésnél.”

Papp János fenyegetően emeli ránk a mutatóját: „Csak a milliókat mondd meg hozzá! A milliókat!” A válasz: ha lesz egy akció a ház megmentésére, a főiskola nem fog elzárkózni az anyagi támogatástól sem. Patkós István elköszön.

„Itt voltak, most látták – így Papp – hogy milyen egy épületről van szó. A megyei főépítész egyébként azonnal meg is vétőzta azt a változatot, amelynél megmaradt volna. Ez nem volt itt soha téma. (...) egy tönkrement épületet látunk, az állapota miatt kell eltakarítani. Február 16-án kiadta a hatósági osztályunk a bontási engedélyt. Azért nem kezdhettek hozzá, mert megkértem a főorvos urat. Van itt egy ilyen ügy! Ha mi nem tudjuk megmutatni, hogy ez az épület az, akkor azt mondják majd, hogy egy palotát pusztítottunk el!”

A főorvos úr – már nem elvtárs, elvégre nyolcvanhetet ír Papp elvtárs is – nem reagál. Nem szól egy árva szót se. De egyre mélyebbre süllyed a terebélyes fotelben. Dr. Simon Gyula nyugdíjba készül. Semmi kedve csinbe menni.

– Lát lehetőséget arra, hogy amíg új tervek készülnek, addig a Kossuth-ház fennmaradjon? – kérdezem.

– Nem. Nem! Arra nem. Azt ugye, hogy megvizsgálják... – rajzol délibábot Papp.

– Na de ha már lebontották közben! – mordul rá Mihály – Ön azt nyilatkozta a Magyar Hírlapnak, hogy útjában van a kúria a kórházépítésnek. De nincs!

– Ennek anyagi vonzata is van ám! Va-

1987-ben – Amikor ott jártunk (Ráday Mihály felvétele)

1991-ben – A minden részletében rendbetett városi kúria (1991)

jon a megmaradásért kardoskodók adnak majd pénzt is!?

– Végül is ezt az értékes örökségüket önmaguktól veszik el!

– Nézzék. Most is odaadom a döntés jogát a kórháznak. Majd ő dönt ebben – ínt a főorvos felé. Simon nem szól semmit. Krárog kettőt. Szívesebben lenne bárhol, mint éppen itt.

„A műsor legkomolyabb győzelme”

A középkorú, megfontolt beszédű férfi szívesen elmondja, mit gondol a ház körüli kavarásról. De arra kér, ne írjam le a nevét, kellemetlenségei lehetnek. Ez egy ilyen város. Félnék az emberek.

– Hallottam, hogy lebontják. És majd másutt felépítik. Akik ezt javasolják, aligha hiszik felnőtt embereknek a túriakat. Uram! Itt napirenden van a pusztítás! Tudja, hogy megy. Van valami pénz, haj-

rá, építsünk! Lehetőleg ott, ahol van már valami. Pedig csak meg kellene hagyni valamennyit abból a világból, amin lemerhetjük, kik vagyunk, mit érünk, honnan jöttünk.

Ráday 1988 júliusában a Városvédőbizottság utószavában egy testes bekezdést szán, az akkor még mindig befejezetlen történetnek: „...oldalakat venne igénybe annak részletes elmesélése, hogyan támadott meg Kőváry E. Péter újságíró kolléga a Népszabadság 1988. július 4-i számában egy teljes oldalon a mezőtúri Kossuth-ház miatt, s annak, hogyan igazolta a ház megmaradása melletti érveket a Központi Ellenőrző Bizottság vizsgálata, s az, hogy miként utasította el az Építésiügyi és Városfejlesztési Minisztérium a műemlékké nyilvánítási döntés elleni (!) tanácselnöki fellebbezést, s az, hogy a mezőtúri tanács elnöke és titkára tovább manipulálta a lakosságot (KISZ-eseket

és a református presbitereket egyaránt), hogy nyilatkozatot tegyenek, aláírásokat gyűjtsenek a ház teljesen értelmetlen lebontása mellett, elhallgatva azt, hogy nincs pénz az új kórházi szárny megépítésére, s ha lenne is, a tervek, amelyek elkészültek, a Kossuth-ház megtartását szorgalmazzák.”

1989-ben Cs. Kiss Imre Podmaniczky-díjat kapott a városvédő civilektől. Az indoklás szerint az akkorra lefokozott kórházi gazdasági igazgató egész egzisztenciáját „...tette kockára a helyi hatalmasságokkal folytatott harcban, annak érdekében, hogy Mezőtúron azt a bizonyos

Kossuth-házat megóvja a lebontástól. (...) A ház túlélte az ellene – presztízsokból – indított kampányt.” Ráday az Új városvédőbeszédék című, 2001-ben kiadott kötetében idézi ezeket a sorokat, lábjegyzetben hozzátéve: a ház megmentése – 1990-ben szerencsésen megtörtént az újra műemlékké nyilvánított Czebe-ház rekonstrukciója – „a műsor történetének egyik legkomolyabb győzelme” volt.

Az Unokáink sem fogják látni az 1991. január 3-i, 62. adásban még egyszer vizsgatért a témára, bemutatva az épületről készült friss fotográfiát. Helyreállították a reformkori kúriát, „kibontották

a zárt folyosót, ismét eredeti szépségükben láthatóak az oszlopok. Itt van a Kossuth Lajos-emléktábla és a másik, amely jelzi, hogy a ház műemlék. Ennek lebontásáért harcolt oly vitézül és értelmetlenül a város utolsó kiskirály tanácselnöke, Papp János.”

A tipikus pártkarriert építő „kiskirály” 1989-ben, ötvennyolc évesen nyugdíjba vonult (akárcsak a kórház hallgatag igazgató-főorvosa, Simon Gyula). Halálakor – nyolcvan éves volt – így siratja a Mezőtúr és Vidéke: „Szerencsés korszakban volt vezető, mely jól párosult töretlen munkabíráásával és jó szervező készségével. 2009-ben érdemesülten vehette át a Mezőtúr városért kitüntetését. Két évtized adatott meg számára (ti. nyugdíjasként – B.P.), hogy gondtalanul élvezhesse az életét, hódolhasson kedvenc időtöltéseinek. Örömmel látogatta a túri focicsapat mérkőzéseit, szívesen járt vadászni.”

Megkértem a városvédő fotográfust, Mészáros Ödönt, készítsen néhány felvételt most, három évtizeddel a teljes rekonstrukció után a híres-hírhedt mezőtúri Kossuth-házról. Nyugtázhatjuk, nagyjából egyben van, rendben van (bár itt-ott már mutatja a jeleit annak, hogy az újjászületése óta eltelt harminc esztendő). A kórház pavilonja, pszichiátriai osztálya, tüdőgondozója, gyógyszerháza működik a több száz éves falak között.

Mészáros Ödön felvételei az épület mai állapotáról

